

เสรีภาพสื่อมวลชนไทย : ปัญหาท้าทายของสื่อในรัฐบาลทุนนิยม

สุกัญญา บูรณเดชาชัย*

บทคัดย่อ

เสรีภาพนับเป็นหัวใจสำคัญในการทำงานของสื่อมวลชนซึ่งเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นหมายความรวมถึงเสรีภาพในด้านข่าวสารเสรีภาพในการพิมพ์เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์และเสรีภาพในการจำหน่ายจ่ายแจกนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบันสื่อมวลชนทั้งในและต่างประเทศล้วนแต่มีการต่อสู้เพื่อเสรีภาพมาตลอดในรัฐบาลที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรี ที่ผ่านมากล่าวกันว่าเป็นยุคที่มีการผสมผสานกันระหว่างอำนาจรัฐกับทุนนิยมนั้น ส่งผลถึงวิวัฒนาการการแทรกแซง ลิดรอน และจำกัดเสรีภาพสื่อจากอดีตที่กระทำอย่างเปิดเผยผ่านการใช้อำนาจของรัฐ และด้วยบทกฎหมายมาสู่รูปแบบที่ซับซ้อนขึ้นด้วยการใช้กฎหมายที่ล้าสมัยและไม่พัฒนากฎหมายใหม่ การแทรกแซงกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์หรือองค์กรสถานีโทรทัศน์และผ่านการซื้อหรือยึดครององค์กรสื่อส่งผลให้เสรีภาพของสื่อมวลชนไทยในรัฐบาล

ยุคนี้จากการมองขององค์กรต่างประเทศและจากสายตาประชาชนไทยลดลงอย่างมาก โดยเฉพาะมูลเหตุจากกรณีแทรกแซงสื่อโดยผู้มีอำนาจรัฐระดับสูง (ส่วนใหญ่มาจากชนชั้นนายทุน) และนายทุนซึ่งการเข้ามาแทรกแซงสื่อของรัฐและนายทุนกลายเป็นภัยเงียบที่น่าอันตรายต่อสังคม เพราะเป็นเรื่องที่ประชาชนผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อยซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาจไม่รู้ไม่เห็นและไม่สามารถลุกขึ้นมาต่อต้านได้เช่นการแทรกแซงครอบงำอย่างในอดีต รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้มีบทบัญญัติถึงเรื่องเสรีภาพสื่อมวลชนในหลายมาตราโดยเฉพาะมาตรา 39 และมาตรา 41 รวมถึงมาตรา 58 และมาตรา 59 ที่มีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายลูกรองรับแต่ในทางปฏิบัติแล้วมาตราต่างๆ ที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญทั้งมาตรา 39 และมาตรา 41 ยังไม่เป็นจริง การโยกย้ายปลดพนักงานทั้งในองค์กรสื่อของรัฐและเอกชน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

เป็นเหตุการณ์ที่มีให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง สิ่งเหล่านี้แสดงถึงภาวะการถูกแทรกแซงของสื่อจากหลายฝ่ายในขณะที่การดำเนินการต่างๆตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับยังไม่ก้าวหน้าเด่นชัด แม้ว่าสื่อมวลชนจะตกอยู่ในสถานการณ์ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่ทำทนายของสื่ออย่างยิ่ง แต่สื่อก็ยังไม่ละโอกาสที่จะปฏิบัติหน้าที่ของสื่อตามหลักปรัชญาวิชาชีพและได้มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรวิชาชีพเพื่อเป็นสถาบันหลักทางด้านสื่อมวลชนในการปกป้องคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสนอข่าวสารของประชาชนและสื่อมวลชน เพราะในภาวะที่สถานการณ์บ้านเมืองยังไม่เข้าสู่ภาวะปกติ บทบาทของสื่อมวลชนรวมทั้งองค์กรวิชาชีพด้านสื่อมวลชนย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนให้ประเทศชาติเป็นไปในทิศทางที่ทุกฝ่ายพึงปรารถนา

Abstract

During the period of absolute monarchy, Thai newspapers had a lot of freedom of the press. They used over freedom to violate people's human rights. After the newspapers have become under the democratic government, their freedom of the press is limited by publishing laws. Now the newspapers have freedom in information, publishing, criticism, and distribution according to the constitution of the kingdom of Thailand in 1997.

There are a lot of problems in using freedom of the press. The owners, The journalists, the readers, the businessmen, the politicians and the publishing laws cause pressure and this makes news presentation come out with not all sides. And there is no neutrality.

Besides having freedom of the press for the convenience of doing the work, newspapers should also have ethics or professional morals to make good image and be truly dependable for the people.

บทนำ

เสรีภาพของสื่อมวลชนเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ถ้าสื่อมวลชนถูกรอบงำโดยรัฐ สื่อมวลชนก็จะเป็นกระบอกเสียงในการโฆษณาชวนเชื่อของผู้มีอำนาจรัฐ ประชาชนก็จะรับรู้ได้เฉพาะในเรื่องที่ผู้มีอำนาจต้องการให้ประชาชนรับรู้และรู้เท่าที่และในแบบที่ผู้มีอำนาจอยากให้รับรู้ การปิดปากสื่อมวลชนจึงเป็นการปิดหูปิดตาประชาชน และหากครอบครองสื่อได้ก็ย่อมสามารถชักจูงประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีการศึกษาน้อยไปในทางที่ผู้มีอำนาจรัฐต้องการได้

ในยุครัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งเป็นยุคที่มีการผสมผสานระหว่างอำนาจรัฐกับทุนนิยมนั้นส่งผลถึงสถานะของเสรีภาพสื่อมวลชนไทยครั้งใหญ่ เนื่องจากการแทรกแซงลิดรอนและจำกัดเสรีภาพสื่อมวลชนได้วิวัฒนาการรูปแบบและอิทธิพลจากอดีตที่กระทำอย่างเปิดเผยเด่นชัดผ่านการใช้อำนาจของรัฐ และด้วยบท

กฎหมาย มาสู่รูปแบบที่ซับซ้อน แขนงเนียนและมีประสิทธิภาพในการคุกคามเสรีภาพสื่อมาก และหลากหลายช่องทาง

เสรีภาพนับเป็นหัวใจอันสำคัญยิ่งของสื่อมวลชนอันเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ในการดำเนินกิจการสื่อในระบบประชาธิปไตยนั้น สื่อมวลชนมีหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาลและเจ้าหน้าที่ของรัฐว่าดำเนินงานอย่างถูกต้องเที่ยงธรรมและสมควรหรือไม่และขณะเดียวกันก็คอยดูแลปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน ในเมื่อสื่อมวลชนมีเสรีภาพแล้วผู้ที่จะได้รับประโยชน์จาก "เสรีภาพ" ไม่ใช่มีเฉพาะเพียงฝ่ายตัวสื่อมวลชนเองเท่านั้นฝ่ายรัฐและประชาชนก็ย่อมได้รับประโยชน์จากเสรีภาพนี้ด้วย จึงอาจกล่าวได้ว่าเสรีภาพของสื่อมวลชนคือเสรีภาพของประชาชน ซึ่งมีค่ากล่าวได้ว่าดัชนีบ่งชี้ความเจริญของประเทศคือความมีเสรีภาพของสื่อมวลชน ดังนั้นจึงควรสร้างคุณภาพของคนด้วยการศึกษาเพื่อให้ตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพอันพึงมีพึงได้ตามกฎหมายเพื่อให้รู้เท่าทันสื่อและสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอันจะเป็นประโยชน์ต่อตัวของประชาชนเองและการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

เสรีภาพ: แนวคิดและบทบัญญัติพื้นฐาน

จอห์น สจิวต์ มิลล์ (John Stuart Mill) (ดวงใจ เสกธีระ 2540 อ้างใน พิงรอรอง รามสูตร ณะนันทน์ 2547: 3) นักปรัชญาชาวอังกฤษ เห็นว่า เสรีภาพคือ ความเป็นอิสระจากรัฐบาล แม้เสรีภาพ จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายแต่เสรีภาพบางประการ ไม่ควรจะถูกจำกัดเลย คือเสรีภาพ

ทางมโนธรรม เสรีภาพทางความคิด การพูด และการแสดงความคิดเห็น เสรีภาพส่วนบุคคล และการสมาคม โดยที่ไม่มีจุดประสงค์ที่เป็นภัยกับบุคคลอื่น แนวคิดของมิลล์เป็นแนวคิดตามแนวทฤษฎีเชิงอิสรภาพนิยม ที่มีหลักการว่า สื่อมวลชนควรมีเสรีภาพในการรายงานข่าวสาร ต้องไม่มีการตรวจข่าวก่อนรายงานข่าวสารโดยองค์กรใดๆ ไม่มีการบังคับให้ตีพิมพ์หรือเสนอข่าวสารใดๆ การวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลข้าราชการ หรือพรรคการเมืองถือว่าเป็นการทำหน้าที่ตรวจสอบดูแลการทำงานของรัฐบาล เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรถูกลงโทษเป็นต้น

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตประธานรัฐสภาอดีตหัวหน้าพรรคการเมืองอดีตนายกรัฐมนตรีรวมทั้งอดีตนายกรัฐมนตรีและนักหนังสือพิมพ์ นักเขียนคนสำคัญของไทย ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไว้ (ถาวร บุญบัวตัน 2539: 241 - 242) ว่า เสียงหนังสือพิมพ์คือเสียงของประชาชน เพราะหนังสือพิมพ์เป็นอิสระแก่ตัวจะตั้งอยู่ได้ก็ด้วยประชาชนคนอ่านเมื่อเสียงหนังสือพิมพ์ก็คือเสียงของประชาชนสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ก็คือสิทธิเสรีภาพของประชาชน และการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ก็คือการต่อสู้เพื่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน

สิทธิเสรีภาพของประชาชนที่ปรากฏเป็นสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้นก็คือสิทธิเสรีภาพที่จะรู้ข่าวความเคลื่อนไหวทั่วไปทั้งในและต่างประเทศตลอดจนสิทธิเสรีภาพที่จะวิพากษ์วิจารณ์การกระทำต่างๆของผู้ปกครองของตน

เสรีภาพหนังสือพิมพ์มิใช่อดิเรกกลางที่ผู้ปกครองแผ่นดินคนใดจะหยิบยื่นให้แก่ประชาชนได้แต่เป็นสิทธิอันชอบธรรมของผู้ที่อยู่ใต้การปกครองทุกคนเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ไม่ได้เป็นเพียงผลพลอยได้ของการปกครองระบอบประชาธิปไตยหรือองค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้นแต่เป็นที่ตั้งหรือหัวใจของระบอบประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตามเสรีภาพของหนังสือพิมพ์นั้น มิได้หมายถึงว่า การที่จะเขียนลงพิมพ์สิ่งใดก็ได้ตามใจชอบเพราะเสรีภาพย่อมมีขอบเขตจำกัดอยู่ เปรียบเทียบกับชีวิตมนุษย์ซึ่งตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย มีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่อาจกระทำได้แม้ว่าเราประสงค์จะทำเช่นนั้น กฎธรรมชาตินี้เองเป็นเครื่องจำกัดขอบเขตการกระทำบางอย่างของเราไว้ เป็นต้นว่าเราอยากกินอาหารทุกอย่างในร้านๆหนึ่งซึ่งมีฝีมือในการปรุงอาหารเป็นอย่างมากให้หมดทั้งร้านแต่เราก็สามารถที่จะกินได้เท่าที่ขอบเขตจำกัดของกระเพาะเราเท่านั้นนอกจากนั้นแล้วผู้อื่นเขาก็มีสิทธิของเขาเหมือนกันซึ่งเป็นสิ่งจำกัดขอบเขตสิทธิของเรา เพราะเราอยู่ในสังคมผู้เจริญซึ่งมีกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม ซึ่งก็เป็นไปในทำนองเดียวกันกับกฎหมายซึ่งทางบ้านเมืองได้วางไว้ สำหรับเป็นหลักในการปกครองให้ประชาชนพลเมืองอยู่เย็นเป็นสุขและอยู่ด้วยกันด้วยความสงบเรียบร้อย

เสรีภาพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการของหนังสือพิมพ์เป็นอย่างยิ่งเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วย่อมเกิดปัญหาขึ้นมาว่า อะไรบ้างซึ่งเป็นสิ่งที่หนังสือพิมพ์ต้องการเพื่อที่จะดำเนินการได้อย่างมีเสรีภาพ ปัญหานี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้

แสดงความเห็นไว้หลายแง่หลายมุมแตกต่างกันออกไป ซึ่งความคิดของแต่ละท่านก็มีเหตุผลสนับสนุนด้วยกันทั้งนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่าเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1. เสรีภาพในด้านข่าวสาร (Freedom of Information)
2. เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing)
3. เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticize)
4. เสรีภาพในการจำหน่ายแจก (Freedom of Dissemination)

เสรีภาพในด้านข่าวสาร (Freedom of Information) หัวใจในการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์ก็คือ“ข่าว”ข่าวสารถือว่าเป็นเนื้อหาหลักและเป็นส่วนที่มีความสำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะหนังสือพิมพ์เป็นสิ่งที่รายงานเหตุการณ์ความเคลื่อนไหวต่างๆ ในสังคมและปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าประชาชนมีสิทธิพื้นฐานอันหนึ่ง คือสิทธิในการรับรู้ (Right to Know) ในการที่จะรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ฉะนั้น นักหนังสือพิมพ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดในการที่จะต้องแสวงหาข่าวสารเพื่อนำมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้ทราบการจำกัดเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารหรือการปฏิเสธสิทธิในการแสวงหาข่าวสารก็เท่ากับว่าเป็นการปฏิเสธสิทธิในการรับรู้ของประชาชนด้วยนั่นเอง (Edwin Emery, Phillip H. Ault, and Warren K. Agee 1974: 42)

ในเรื่องนี้ประเทศไทยจึงได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ซึ่งได้ให้สิทธิเสรีภาพในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน โดยกำหนดไว้ใน มาตรา 58 และมาตรา 59

มาตรา 58 “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลข่าวสารหรือข่าวสารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นเว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐความปลอดภัยของประชาชนหรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

มาตรา 59 “บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูลคำชี้แจงและเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนตามที่กฎหมายบัญญัติ”

นอกจากรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศฉบับปีพุทธศักราช 2540 ที่บัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนไว้ใน มาตรา 58 และมาตรา 59 แล้ว ยังมีพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 รองรับสิทธิดังกล่าวอีกด้วย

หลักการของพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 คือ “เปิดเผยเป็นหลัก ปกปิดเป็นข้อยกเว้น” แต่มีข้อมูล

บางส่วนที่ไม่ต้องเปิดเผยคือข้อมูลที่กระทบต่อสถาบันพระมหากษัตริย์กระทบต่อความมั่นคงของประเทศหรือข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งการขอตรวจดูข้อมูลข่าวสารนั้นผู้ขอไม่จำเป็นต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือเกี่ยวข้องกับเอกสารข้อมูลนั้นก็

ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ข้อมูลข่าวสาร หมายความว่า สิ่งที่มีสื่อความหมายให้รู้เรื่องราวข้อเท็จจริง ข้อมูล หรือสิ่งใด ๆ ไม่ว่าการสื่อความหมายนั้นจะทำได้โดยสภาพของสิ่งนั้นเองหรือโดยผ่านวิธีการใด ๆ และไม่ว่าจะได้จัดทำไว้ในรูปของเอกสาร เพิ่มรายงาน หนังสือ แผ่นพับ แผนที่ ภาพถ่าย ภาพถ่าย ฟิล์ม การบันทึกภาพหรือเสียง การบันทึกโดยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือวิธีอื่นใดที่ทำให้สิ่งที่บันทึกไว้ปรากฏได้

ข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล หมายความว่า ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของบุคคล เช่น การศึกษา ฐานะการเงิน ประวัติสุขภาพ ประวัติอาชญากรรม หรือประวัติการทำงาน บรรดาที่มีชื่อของผู้นั้นหรือมีเลขหมาย รหัส หรือสิ่งบอกลักษณะอื่นที่ทำให้รู้ตัวผู้นั้นได้ เช่น ลายพิมพ์นิ้วมือ แผ่นบันทึกลักษณะเสียงของคนหรือรูปถ่ายและให้หมายความรวมถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิ่งเฉพาะตัวของผู้ที่ถึงแก่กรรมแล้วด้วย

ในกฎหมายฉบับนี้ได้บัญญัติถึงสิทธิของประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารหากหน่วยราชการใดไม่จัดหาข้อมูลให้ หรือทำให้ด้วยความล่าช้า ประชาชนก็สามารถร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการได้ ซึ่งกฎหมายฉบับนี้เองที่ประกันเสรีภาพของ

สื่อมวลชนในการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ เพื่อสืบเสาะข้อเท็จจริงและนำมารายงานให้ประชาชนได้รับรู้มากขึ้น

เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing) เมื่อได้ข่าวสารมาแล้วขั้นต่อไปก็จะต้องดำเนินการพิมพ์ เพื่อจะนำออกจำหน่ายแจกให้ประชาชนต่อไป การพิมพ์นี้ หนังสือพิมพ์จะต้องมีเสรีภาพที่จะทำการพิมพ์ได้โดยปราศจากการยับยั้งก่อน (Prior Restraint) ซึ่งก็คือการ “เซ็นเซอร์” (Censorship) การควบคุมเรื่องที่จะนำลงตีพิมพ์โดยวิธีที่ถูกต้องตามหลักเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ต้องกระทำโดยการปล่อยให้หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์เรื่องราวออกมาเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเสียก่อน เรื่องใดที่ฝ่ายปกครองพิจารณาเห็นว่า อาจก่อความเสียหายหรือกระทบกระเทือนต่อส่วนรวมได้แล้วจึงดำเนินการฟ้องร้องไปยังศาลเพื่อให้ศาลยุติยุติธรรมเป็นผู้ตัดสินความถูกต้อง

เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticize) นอกจากหน้าที่ในการเสนอข่าวซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์แล้วหนังสือพิมพ์ยังมีหน้าที่ในการควบคุมรัฐบาลอีกด้วยซึ่งนับเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ในการควบคุมรัฐบาลโดยการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการกระทำของฝ่ายปกครองซึ่งอาจจะกระทำการเกินขอบเขตหรือกระทำไปโดยไม่ชอบธรรม เรื่องนี้รัฐบาลจะต้องมีใจกว้างเปิดโอกาสให้หนังสือพิมพ์ดำเนินคดีเรียกร้องการกระทำของฝ่ายตนได้ เพราะหนังสือพิมพ์เปรียบเสมือน

ตัวแทนของประชาชนที่คอยดูแลสอดส่องผลประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งยังเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของรัฐบาลได้เป็นอย่างดีนอกจากวิพากษ์วิจารณ์แล้วหนังสือพิมพ์ยังต้องมีส่วนในการเสนอความคิดเห็น เพื่อชี้แนะและแนะแนวทางให้ประชาชนหรือรัฐบาลในเรื่องที่ตนเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือในเรื่องที่เป็นความต้องการของประชาชนอีกด้วย

เสรีภาพในการจำหน่ายแจก (Freedom of Dissemination) เสรีภาพในการจำหน่ายแจกเป็นเสรีภาพประการสุดท้ายซึ่งไม่สามารถที่จะมองข้ามไปได้ เพราะถึงแม้ว่าหนังสือพิมพ์จะได้รับเสรีภาพทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้นคือได้รับเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารมีเสรีภาพในการพิมพ์ได้อย่างอิสระโดยปราศจากการเซ็นเซอร์และมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวต่างๆ ได้ก็ตามแต่ถ้าหนังสือพิมพ์ขาดเสรีภาพในการจำหน่ายแจกเสียแล้วเสรีภาพที่ได้รับมาทั้ง 3 ประการข้างต้นก็จะไร้ความหมายโดยสิ้นเชิง

สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์

สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นสิทธิเสรีภาพมูลฐานของมนุษย์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยจนอาจกล่าวได้ว่าประเทศใดที่การแสดงความคิดเห็นไม่อาจกระทำได้โดยเสรีประเทศนั้นก็หาใช่เป็นประชาธิปไตยไม่ในปัจจุบันประเทศที่ไม่ได้ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยก็ยังมีบัญญัติรับรองเรื่องสิทธิเสรีภาพ

สื่อมวลชนในการเข้าถึงข้อมูลต่างๆ เพื่อสืบเสาะข้อเท็จจริงและนำมารายงานให้ประชาชนได้รับรู้มากขึ้น

เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of Printing) เมื่อได้ข่าวสารมาแล้วขั้นต่อไปก็จะต้องดำเนินการพิมพ์ เพื่อจะนำออกจำหน่ายแจกให้ประชาชนต่อไป การพิมพ์นี้ หนังสือพิมพ์จะต้องมีเสรีภาพที่จะทำการพิมพ์ได้โดยปราศจากการยับยั้งก่อน (Prior Restraint) ซึ่งก็คือการ “เซ็นเซอร์” (Censorship) การควบคุมเรื่องที่จะนำลงตีพิมพ์โดยวิธีที่ถูกต้องตามหลักเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ต้องกระทำโดยการปล่อยให้หนังสือพิมพ์ตีพิมพ์เรื่องราวออกมณเผยแพร่ให้ประชาชนทราบเสียก่อน เรื่องใดที่ฝ่ายปกครองพิจารณาเห็นว่า อาจก่อความเสียหายหรือกระทบกระเทือนต่อส่วนรวมได้แล้วจึงดำเนินการฟ้องร้องไปยังศาลเพื่อให้ศาลสถิตยุติธรรมเป็นผู้ตัดสินความถูกต้อง

เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom of Criticize) นอกจากหน้าที่ในการเสนอข่าวซึ่งถือเป็นหน้าที่หลักของหนังสือพิมพ์แล้วหนังสือพิมพ์ยังมีหน้าที่ในการควบคุมรัฐบาลอีกด้วยซึ่งนับเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตย หนังสือพิมพ์ทำหน้าที่ในการควบคุมรัฐบาลโดยการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาล ตลอดจนการกระทำของฝ่ายปกครองซึ่งอาจจะกระทำการเกินขอบเขตหรือกระทำไปโดยไม่ชอบธรรม เรื่องนี้รัฐบาลจะต้องมีใจกว้างเปิดโอกาสให้หนังสือพิมพ์ดำเนินคดียื่นการกระทำของฝ่ายตนได้ เพราะหนังสือพิมพ์เปรียบเสมือน

ตัวแทนของประชาชนที่คอยดูแลสอดส่องผลประโยชน์ของส่วนรวม ทั้งยังเป็นเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติงานของรัฐบาลได้เป็นอย่างดีนอกจากวิพากษ์วิจารณ์แล้วหนังสือพิมพ์ยังต้องมีส่วนในการเสนอความคิดเห็น เพื่อชี้แนะและแนะแนวทางให้ประชาชนหรือรัฐบาลในเรื่องที่ตนเห็นว่าจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมหรือในเรื่องที่เป็นความต้องการของประชาชนอีกด้วย

เสรีภาพในการจำหน่ายแจก (Freedom of Dissemination) เสรีภาพในการจำหน่ายแจกเป็นเสรีภาพประการสุดท้ายซึ่งไม่สามารถที่จะมองข้ามไปได้ เพราะถึงแม้ว่าหนังสือพิมพ์จะได้รับเสรีภาพทั้ง 3 ประการดังกล่าวข้างต้นคือได้รับเสรีภาพในการแสวงหาข่าวสารมีเสรีภาพในการพิมพ์ได้อย่างอิสระโดยปราศจากการเซ็นเซอร์และมีเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราวต่าง ๆ ได้ก็ตามแต่ถ้าหนังสือพิมพ์ขาดเสรีภาพในการจำหน่ายแจกเสียแล้วเสรีภาพที่ได้รับมาทั้ง 3 ประการข้างต้นก็จะไร้ความหมายโดยสิ้นเชิง

สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์

สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นสิทธิเสรีภาพมูลฐานของมนุษย์ที่สำคัญยิ่งประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยจนอาจกล่าวได้ว่าประเทศใดที่การแสดงความคิดเห็นไม่อาจกระทำได้โดยเสรีประเทศนั้นก็หาใช่เป็นประชาธิปไตยไม่ในปัจจุบันประเทศที่ไม่ได้ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยก็ยังมีบัญญัติรับรองเรื่องสิทธิเสรีภาพ

ไว้ในรัฐธรรมนูญ เช่น สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน และเกาหลีเหนือ เป็นต้นประเทศเหล่านี้ได้อ้างว่าประชาชนภายในประเทศของตนมีสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่การกล่าวอ้างเช่นนี้ได้รับการโต้แย้งจากประเทศฝ่ายเสรีนิยมว่าไม่เป็นความจริงนัก กฎหมายฝ่ายเสรีนิยมอธิบายในเรื่องนี้ว่า ประเทศฝ่ายสังคมนิยมมีแนวความคิดในเรื่องสิทธิเสรีภาพแตกต่างออกไปจากประเทศเสรีนิยมกล่าวคือ ประเทศฝ่ายสังคมนิยมตีความคำว่า สิทธิ และเสรีภาพแตกต่างออกไปด้วยเหตุผลและความเป็นมาของลัทธิและแนวความคิดที่แตกต่างกันนั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ประเทศฝ่ายสังคมนิยมกล่าวอ้างอยู่เสมอว่าประชาชนภายในประเทศของตนมีสิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่องค์การสหประชาชาติกำหนดไว้จำแนกออกเป็นเสรีภาพย่อยได้ดังนี้ เสรีภาพในการพูด (Freedom of Speech) เสรีภาพในการเขียน (Freedom of Writing) เสรีภาพในการพิมพ์ (Freedom of the Press) เสรีภาพในการสมาคม (Freedom of Association) เสรีภาพในการตั้งพรรคการเมือง (Freedom of Political Party) และเสรีภาพในการเดินขบวน (Freedom of Demonstration)

คุณลักษณะที่สำคัญอย่างหนึ่งของสื่อหนังสือพิมพ์คือ มีเสรีภาพในระดับหนึ่ง ซึ่งจะอยู่ระดับไหนย่อมแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคม และแต่ละยุคสมัย

มีตัวอย่างหลายเหตุการณ์ที่ยืนยันว่า เสรีภาพเป็นสิ่งที่คู่กับสื่อหนังสือพิมพ์ตั้งแต่ในอดีตสมัยของกษัตริย์เฮนรี่ที่ 8 และพระราชบัญญัติฉบับที่ 1 แห่งประเทศอังกฤษ หากใครตีพิมพ์

ข้อความวิพากษ์วิจารณ์กษัตริย์และพระราชินี จะถูกพิพากษาลงโทษตัดข้อมือข้างขวาทิ้งเสีย ใน ค.ศ. 1644 กวี จอห์น มิลตัน (John Milton) แห่งอังกฤษถูกจำคุกและเสียชีวิตเมื่อตีพิมพ์หนังสือว่าด้วยการพิทักษ์เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ชื่อ Areopagitica โดยไม่ได้รับอนุญาตตีพิมพ์จากราชการ

ในสหรัฐอเมริกา ค.ศ. 1734 เมื่อจอห์น ปีเตอร์ เซ็งเจอร์ (John Peter Zenger) เจ้าของหนังสือพิมพ์ New York Weekly Journal ถูกจับกุมและจำคุกในข้อหาหมิ่นประมาทโดยลงบทความโจมตีการบริหารงานของผู้ว่าการอาณานิคมว่าขาดความเป็นธรรมรับสินบนต่อมาผู้ว่าการได้ฟ้องร้องต่อศาลว่าบทความดังกล่าวทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือศรัทธารัฐบาลและทำให้ประชาชนกระด้างกระเดื่องต่อเจ้าหน้าที่รัฐการสืบคดีนี้ดำเนินไปถึง 19 ปี เซ็งเจอร์จึงได้รับการปล่อยตัวพ้นข้อหาโดยทนายของเขาได้ยกเอาข้อเท็จจริงที่ว่า “ประชาชนมีสิทธิที่จะกล่าวโต้แย้งเจ้าหน้าที่ของรัฐได้” มาเป็นข้อต่อสู้คดี

ต่อมาการต่อสู้ในคดีดังกล่าวกลายเป็นหลักการแห่งเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ สหรัฐอเมริกาและประเทศเสรีอื่น ๆ ทั่วโลกว่า “เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ หมายถึง เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ (Freedom to Criticize) รัฐบาลเจ้าหน้าที่รัฐบาลและบุคคลอื่น ๆ รวมทั้งองค์กรต่าง ๆ ที่การปฏิบัติงานจะมีผลกระทบต่อสวัสดิภาพและความเป็นอยู่อันดีของสาธารณชน” นอกจากนี้เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ ยังรวมไปถึงเสรีภาพในการรายงานและตีพิมพ์ (Freedom to Inform and Print)

ข่าวและความคิดเห็นในเรื่องที่เป็นสาธารณประโยชน์โดยมิต้องขออนุญาตต่อรัฐบาลมิต้องผ่านการตรวจข่าวก่อนการตีพิมพ์ (Freedom from Previous Censorship) และเสรีภาพในการจำหน่ายแจกเผยแพร่ (Freedom to Disseminate) (อุณาโลม จันทรร์รุ่งมณีกุล: 2545)

สำหรับประเทศไทยเหตุการณ์การต่อสู้เรื่องเสรีภาพหนังสือพิมพ์มีมาตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อเริ่มมีสามัญชนออกหนังสือพิมพ์ เช่น ก.ศ.ร. กุหลาบและเทียนวรรณ ซึ่งทั้งสองคนเป็นสามัญชนคนธรรมดาที่ไม่มียศ ไม่มีศักดิ์ได้ออกหนังสือพิมพ์ชื่อ **สยามประเภทสุนทรโวาทพิเศษ** ในปี พ.ศ. 2440 ถึงแม้ว่าต้องแข่งขันกับหนังสือพิมพ์ของเจ้านายและเสียดอกการขาดทุนเพราะโฆษณายังไม่แพร่หลาย แต่กลับได้รับความนิยมจากคนอ่านมาก จากที่ออกเป็นรายเดือนมาเป็นรายปักษ์ เพราะได้รับความนิยมมากขึ้น มีการนำเสนอข่าว ความรู้ประวัติศาสตร์ มีการเยาะเย้ยถากถางสังคมและมีการตอบคำถามที่มีคนส่งมาขังบรรณาธิการ จุดเด่นของหนังสือสยามประเภทอยู่ที่เรื่องพงศาวดารและโบราณคดี ซึ่ง ก.ศ.ร. กุหลาบสืบเสาะค้นคว้ามาจากหนังสือเก่าด้วยการแอบคัดลอกมาจากหนังสือหลวงที่มีอยู่ในหอหลวงเอามาลงให้ประชาชนอ่านทำให้มีผู้นิยมเชื่อถือมากแต่ต่อมาได้มีการแต่งตั้งสอดแทรกความคิดของตนเข้าไป ทำให้รัชกาลที่ 5 ไม่พอพระทัยสั่งให้จับตัวไปอยู่โรงพยาบาลบ้า 7 วัน นับว่าเป็นคดีแรกที่คนไทยถูกสอบสวนเรื่องการเงินข่าวหนังสือพิมพ์

เทียนวรรณได้รับการศึกษาจากการบวชเรียนการมีความรู้ภาษาอังกฤษทำให้เทียน

วรรณได้รับข่าวคราวและแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองจากตะวันตก เป็นผู้มีความคิดแบบสมัยใหม่เช่นเรียกร้องให้มีการเลิกทาส การมีภรรยาได้คนเดียวเทียบวรรณนิยมเขียนไปลงตามสิ่งพิมพ์ต่างๆ จนในที่สุดถูกข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพถูกเขียนและจำคุกอยู่ถึง 17 ปีเมื่อออกจากคุกในปี พ.ศ. 2443 เทียนวรรณออกหนังสือของตัวเองชื่อ **ตุลยวิภาคพจนกิจ** เป็นรายปักษ์เพราะเห็นว่าหนังสือพิมพ์ที่มีอยู่ในสมัยนั้นไม่ได้ทำหน้าที่ที่ดีเยี่ยมรัฐบาล เขาได้เรียกร้องเสรีภาพในการพูด การเขียน และคอยตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หนังสือพิมพ์ของเขาจึงถูกลำหน้าไปกว่าหนังสือพิมพ์อื่นในสมัยนั้น **ตุลยวิภาคพจนกิจ** ออกอยู่ถึงปี พ.ศ. 2449 ก็หยุดออก แต่พอถัดมาในปี พ.ศ. 2450 เทียนวรรณได้ออกหนังสืออีกเล่มหนึ่งชื่อ **ศิริพจนภาค** เป็นหนังสือรายเดือน แต่ออกได้ปีเดียวก็เลิกในบั้นปลายชีวิตของเทียนวรรณ ประสบกับความลำบากและตาบอด (คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2545: 61-62)

จาก ก.ศ.ร. กุหลาบและเทียนวรรณ นักหนังสือพิมพ์ที่ต่อสู้เพื่อเสรีภาพสื่อในยุคแรกๆของไทยในประเทศไทยเป็นเวลากว่าร้อยปีแล้วมาสู่ยุคที่มีการให้ความสำคัญกับเสรีภาพสื่อมากขึ้นตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติมาตราราวว่าด้วยเสรีภาพของประชาชนไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสรีภาพของสื่อมวลชน คือ

มาตรา 39 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐเพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียงสิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคล เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียงหรือสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์วิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์จะกระทำมิได้ เว้นแต่กระทำใน ระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

นอกจากนี้ในมาตรา 41 ยังระบุถึงเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญบัญญัติถึงสิทธิเสรีภาพของผู้ปฏิบัติงานด้านนี้

มาตรา 41 พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์วิทยุ

กระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณและการประกอบวิชาชีพข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนตามวรรคหนึ่ง

ระยะเวลาอันยาวนานของกรต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของประชาชนสามารถประสบความสำเร็จได้ในระดับที่ค่อนข้างน่าพอใจ คือได้รับการรับรองในรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พุทธศักราช 2540 ซึ่งถือเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศส่วนการจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปตามคาดหวังไว้หรือไม่อย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับวิจรณญาณ และการตระหนักถึงภาระหน้าที่อันสำคัญยิ่ง ของผู้ประกอบวิชาชีพหนังสือพิมพ์ในยุคสังคมข่าวสารที่ต้องมีความรู้เป็นฐานสำคัญ คุณภาพของผู้ที่เรียกตนเองว่า “นักหนังสือพิมพ์” จึงเป็นหัวใจสำคัญที่องค์กรเกี่ยวกับหนังสือพิมพ์ทั้งหลายต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษ จริยธรรมของนักหนังสือพิมพ์ได้กลายเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อไปที่จะสามารถรับรองความเชื่อถือจากสังคมได้หลังจากที่ให้สิทธิเสรีภาพที่เรียกร้องกันมาแสนนานได้รับการยอมรับแล้วอย่างเปิดเผยในรัฐธรรมนูญ (มาติบุญศิริพันธ์ 2548 : 174)

เสรีภาพสื่อตามรัฐธรรมนูญ 2540 : เจตนารมณ์ที่ถูกต้อง

นับตั้งแต่มีสื่อหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนประเภทแรกของโลกรวมทั้งประเทศไทยด้วยนั้น การต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกอย่างต่อเนื่องตลอดมาจนกระทั่งหนังสือพิมพ์พยายามอ้างความชอบธรรมในการชำระไว้ซึ่งเสรีภาพแห่งสื่อมวลชน ตามวิถีแห่งประชาธิปไตย ทางรัฐบาลก็มักจะอ้างความจำเป็นในการกำกับดูแลเพื่อให้หนังสือพิมพ์นำเสนอเนื้อหาที่ถูกต้องเป็นประโยชน์และจรรยาบรรณแต่ในประวัติศาสตร์หนังสือพิมพ์ไทยจะพบว่า การกำกับดูแลที่ผ่านมาในอดีตก่อนที่จะมีการยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ในปี พ.ศ. 2540 นั้น จะมุ่งเน้นการควบคุมเนื้อหาทางการเมืองมากกว่าที่จะสอดส่องดูแลเนื้อหาที่มีความเสี่ยงและส่งผลกระทบต่อชนชั้นอื่นๆ เช่น การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสม การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การนำเสนอภาพข่าวที่ขาดวิจารณญาณอันดี เป็นต้น (พิรงรอง รามสูต รมะนันท์ 2547: 2)

ในอดีตประชาชนถูกจำกัดเสรีภาพในการพูด การเขียน และการแสดงความคิดเห็น ส่วนหนังสือพิมพ์ก็ถูกจำกัดเสรีภาพด้วยการ “เซ็นเซอร์” (Censorship) ให้มีการตรวจเนื้อหาโดยเจ้าพนักงานการพิมพ์ก่อน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 หนังสือพิมพ์มีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น มีข้อบัญญัติที่ให้เสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์ ในการแสดงความคิดเห็น การเขียน การพูด การพิมพ์ และเผยแพร่ ไว้ในมาตรา 39 และในมาตรา 41 มาตรา 58 และมาตรา 59 ที่ให้เสรีภาพสื่อมากขึ้น รวมทั้งการออกกฎหมายคุ้มครองรับ

เสรีภาพของสื่อมวลชนด้วย นั่นคือ พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้มีผลต่อสิทธิเสรีภาพของสื่อมาก เพราะการเซ็นเซอร์เนื้อหาข่าวการสั่งปิดโรงพิมพ์ไม่สามารถทำได้อีกต่อไป

แต่ในรายงานประจำปีของสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยกลับมีข้อมูลที่ยืนยันถึงความไม่ปกติที่เกิดขึ้นกับเสรีภาพสื่อทุกปีและมีการตั้งสมญานามทุกปี

ปี 2544 ปีแห่งการแทรกแซงสื่อมีการเข้าไปยึดครองและใช้สื่อของรัฐอย่างครึกโครม เจ้าก็เจ้าการกำหนดนโยบายและทิศทางการทำงานสื่ออย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด

ปี 2545 ปีแห่งการแทรกซึมสื่อรุกเข้าไปในธุรกิจสื่อเอกชน ครอบงำความคิดปรับเปลี่ยนบทบาทของสื่อ จากผู้ตรวจสอบกลายเป็นเครื่องมือประชาสัมพันธ์ของรัฐบาล

ปี 2546 ปีแห่งการกวาดต้อนสื่อพยายามจัดระเบียบสื่อ ดึงองค์กรสื่อ ผู้ปฏิบัติงานสื่อมาเป็นพวก ใช้อำนาจกดดันทางธุรกิจทุกทาง เพราะสื่อต้องขึ้นอยู่กับพลังแห่งทุนในการสนับสนุน

และปี 2547 ปีแห่งการแบ่งแยกสื่อ โครเชียร์คือพวก โครวิพากษ์วิจารณ์คือศัตรู โครเป็นพวกก็เปิดเวทีสื่อของรัฐให้แสดงบทเผชิญหน้ากับสื่อที่เสนอข่าวด้านลบอย่างเอาจริง เอาจริงใครเป็นศัตรูก็ถูกลดความน่าเชื่อถือในรูปแบบต่างๆ (อภิชาติ ศักดิ์เศษฐ์ มติชนรายวัน 31 มี.ค. 2548)

แม้แต่หนังสือพิมพ์ที่โดยทฤษฎีแล้วน่าจะเป็นสื่อที่มีเสรีภาพมากเพราะเอกชนเป็นเจ้าของแต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นที่ทราบกันดีว่า

ได้มีการนำเอาผลประโยชน์ด้านรายได้จากค่าโฆษณาจากบริษัทเอกชนที่เป็นเครือข่ายเดียวกันกับผู้มีอำนาจรัฐ รวมทั้งงบประมาณโฆษณาประชาสัมพันธ์ของรัฐวิสาหกิจและหน่วยงานราชการต่างๆ ที่มีจำนวนมากมาเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับการนำเสนอเนื้อหาข่าวที่อาจจะก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อรัฐบาล

ผลกระทบของสภาพการณ์ดังกล่าวตามที่ทางสมาคมฯ ประเมินก็ คือ การทำงานอย่างหวาดกลัวของนักข่าวและปรากฏการณ์ การเซ็นเซอร์ตัวเอง ทำให้ลดความหลากหลายของเนื้อหาลดการวิเคราะห์เจาะลึก และเกิดการเสนอข่าวเพียงด้านเดียวที่อำนวยความสะดวกให้แก่รัฐและกลุ่มทุน

ขณะเดียวกันคณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ (คปส.) ก็ประเมินในทำนองเดียวกันว่า ปี 2546 เป็น “ปีแห่งการรุกรานสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารของประชาชนอย่างแยบยล” “ปีแห่งปิดหูปิดตาโฆษณาชวนเชื่อ” ซึ่งเป็นปีที่สื่อมวลชน โดยภาพรวมขาดสภาพความเป็นกลาง

ไม่ว่าการประเมินจากสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยและ คปส. จะถูกต้องหรือไม่ก็ตาม แต่จากบทสรุปรูปแบบการทำงานของสื่อมวลชนที่มาจากอำนาจรัฐและธุรกิจ ในบทรายงานของ ฟรีดอม เฮ้าส์ (Freedom House) องค์กรต่างประเทศที่จับตามองสถานการณ์ของสื่อมวลชนใน 192 ประเทศทั่วโลกมานานกว่า 20 ปี ในรายงานของสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยแสดงให้เห็นถึงสถานะของเสรีภาพสื่อมวลชนไทยที่อยู่ใน

ในปี 2544 และปี 2545 ฟรีดอม เฮ้าส์

จัดให้ประเทศไทยอยู่ในขั้นมีเสรีภาพ หรือ Free แต่ปี 2546 และปี 2547 ทั้งสองปี ประเทศไทย ถูกจัดอันดับหล่นไปเป็นประเทศที่มีเสรีภาพเพียงบางส่วน (Partly Free) เพิ่งมาต้นปี 2548 นี้เองที่มีแนวโน้มดีขึ้น คือ กลับไปเป็น Free เหมือนเดิม และจากการมองของสื่อต่างประเทศ โดยสำนักงานองค์การผู้สื่อข่าวไร้พรมแดน (Reporters without Borders) มองสถานะเสรีภาพของสื่อมวลชนในประเทศไทยในปี 2548 ถูกจัดให้อยู่ในลำดับที่ 107 ตกจากปี 2547 ที่อยู่ในลำดับที่ 59 (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี: 2549)

นอกจากนี้ผลการวิจัยโดยศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ศึกษาถึงความคิดเห็นต่อเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยในยุครัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร พบว่า ประชาชนร้อยละ 67.3 เชื่อว่าหากสื่อมวลชนไทยมีเสรีภาพมากขึ้นการนำเสนอข่าวสารจะเที่ยงตรงตามความเป็นจริงมากขึ้น เพราะสื่อจะกล้านำเสนอความจริงอย่างครบถ้วนทุกด้าน โดยไม่ต้องเกรงกลัวอิทธิพลและการข่มขู่ฟ้องร้องเรียกค่าสินไหมทดแทน นอกจากนี้ประชาชนร้อยละ 36.1 มีความเห็นว่าสื่อมวลชนไทยในยุครัฐบาลของพ.ต.ท. ทักษิณ มีเสรีภาพน้อยเกินไป และอีกร้อยละ 10.9 แม่น้ำใจ (สุนิสา ประวิชัย 2549:55)

เกิดอะไรขึ้นกับเสรีภาพสื่อมวลชนไทย จึงทำให้มีปัญหาต่างๆ ดอนๆ ในสายตาองค์กรที่ตรวจสอบเรื่องนี้ (อภิชาติ ศักดิ์เศษฐ์ มติชน รายงาน 31 มี.ค. 2548) รวมทั้งสายตาของประชาชน ข้อมูลเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงสถานะอันตกต่ำของเสรีภาพสื่อมวลชนไทยซึ่งตรง

กันข้ามกับเจตนารมณ์เรื่องสิทธิเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเฉพาะในช่วง 3 – 4 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันการครอบงำและจำกัดสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนในประเทศไทยได้ทวีความรุนแรงและเด่นชัดขึ้นแต่ไม่ได้เกิดขึ้นในรูปแบบการสั่งการโดยผู้มีอำนาจรัฐเหมือนในอดีตแต่กลับมาในรูปแบบการแทรกแซงและครอบงำจำกัดในรูปแบบที่แยบยลมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะสื่อมีช่องว่างตรงที่เป็นธุรกิจหนึ่งที่ต้องมีทุนเสรีภาพสื่อไทยในขณะนี้จึงอยู่ท่ามกลางกระแสการต่อสู้ของอำนาจรัฐนายทุน

คุกคามแทรกแซงรีดรอน : สถานการณ์เสรีภาพสื่อไทยในยุครัฐบาลพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร

จากที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้นว่าเสรีภาพสื่อมวลชนไทยตกต่ำอย่างมากเกือบเท่าตัวทั้งที่อยู่ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทั้งยังมีกฎหมายสูงสุดบัญญัติรองรับเรื่องสิทธิเสรีภาพแต่สถานการณ์การรีดรอนเสรีภาพสื่อมวลชนกลับทวีความรุนแรงและเกิดขึ้นในหลายรูปแบบมากขึ้น การรีดรอนสิทธิเสรีภาพนั้นสามารถทำได้หลายวิธีหากแต่ตามเหตุการณ์ที่มีลักษณะการรีดรอนสื่อในยุครัฐบาลนายทุน พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่มีกรณีหลายกรณีเข้าข่ายการจำกัดและแทรกแซงสื่อมวลชนของผู้มีอำนาจรัฐนั้น อาจแบ่งได้ดังนี้คือ

1. การรีดรอนและแทรกแซงเสรีภาพสื่อผ่านตัวกฎหมายควบคุมโดยในรอบ 4 ปีที่ผ่านมา ยังพบว่ารัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องกับ

สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน ซึ่งมีอยู่ 3 มาตรา ไม่ได้รับการส่งเสริมให้ปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะมาตรา 39 ที่มีเนื้อหาสาระสำคัญคือ

“บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา ... การจำกัดเสรีภาพ จะกระทำมิได้ ... การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุ โทรทัศน์ ทำไม่ได้ การเซ็นเซอร์ข่าว บทความทำไม่ได้... ฯลฯ”

แต่ปรากฏว่าในยุคที่สนธิบาลยังมีอำนาจออกคำสั่งเตือนหนังสือพิมพ์ มีอำนาจสั่งปิดหนังสือพิมพ์ หรือเซ็นเซอร์ข่าว เหมือนยุคเผด็จการโดยอ้างอำนาจความเป็นพนักงานตามพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 กฎหมายที่รัฐบาลไม่เคยจะยกเลิก ทั้งๆ ที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าล้าสมัยและเนื้อหาขัดรัฐธรรมนูญปีพุทธศักราช 2540 อย่างชัดเจน เพราะนับแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ประชาคมชาวหนังสือพิมพ์ได้มีความพยายามอย่างต่อเนื่องที่จะให้ยกเลิกพระราชบัญญัติ ฉบับนี้ เนื่องจากมีบทบัญญัติที่มีความขัดแย้งกับมาตรา 39 และมาตรา 41 ในรัฐธรรมนูญซึ่งภาครัฐในขณะนั้น (สมัยนายชวน หลีกภัยเป็นนายกรัฐมนตรี ปี 2542) ในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้ตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อพิจารณาพระราชบัญญัติการพิมพ์ฯ และสรุปความได้ว่าให้ยกเลิกพระราชบัญญัติการพิมพ์ฯ เพราะบทบัญญัติบางมาตราขัดกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และควรออกกฎหมายใหม่ขึ้นมาแทน นำไปสู่การร่างพระราชบัญญัติจัดแจ้งการพิมพ์ พ.ศ. ...

ถึงแม้ว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวจะผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรีแล้วในช่วงสมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย แต่ก็ยังไม่มีมีการประกาศใช้ในสมัยของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ทั้งยังมีการเสนอให้ยกร่างกฎหมายดังกล่าวใหม่โดยให้สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา เข้าร่วมในการร่างกฎหมายด้วย

นักกฎหมายท่านหนึ่งที่มีความรู้และประสบการณ์คร่ำหวอดในวงการสื่อสารมวลชน วิเคราะห์ว่า ความพยายามของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ไม่ให้มีการประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติจดทะเบียนการพิมพ์ พ.ศ. ส่วนหนึ่งก็เพราะพระราชบัญญัติการพิมพ์ พ.ศ. 2484 เดิมมีลักษณะของการเอาผิดที่ให้บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณาเป็นผู้รับผิดชอบหลัก ต่อเนื้อหาใดๆที่ได้มีการตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ นั่นคือผู้ที่เป็นผู้เขียนเนื้อหาไม่ว่าจะเป็นนักข่าวหรือคอลัมนิสต์ ไม่ต้องรับผิดชอบต่อข้อเขียนของตนเท่ากับบรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ซึ่งการเอาผิดในรูปแบบนี้นับว่าคิดหลักพื้นฐานของทัศนวิทยาที่ใครทำผิดคนนั้นก็ต้องถูกเอาผิด แต่อาจส่งผลทางจิตวิทยาให้นักข่าวหรือบรรณาธิการเกิดความหวาดกลัวที่จะไม่นำเสนอเนื้อหาที่มีลักษณะหมิ่นเหม่ (พิรงรอง รามสูต ธรรมนันท์ 2547: 29)

นอกจากนี้ในมาตรา 40 เรื่องของคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์และ โทรคมนาคม ที่จะต้องมีองค์การสรรคคลื่นความถี่ เพื่อให้ทรัพยากรของชาติดังกล่าวถูกนำไปใช้เพื่อประโยชน์ของสาธารณะอย่างแท้จริง การสรรหาคณะกรรมการตลอดจนกฎหมายลูกรองรับต่างๆ ยังคงมีความล่าช้ามาตลอด ทั้ง

คณะกรรมการกิจการ โทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ก็เพิ่งได้เริ่มต้นทำงาน ส่วนคณะกรรมการจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ก็ยังอยู่ในระหว่างการจัดสรรหาเพราะหาก กสช. ยังไม่เกิดการจัดสรรผลประโยชน์ต่างๆ ก็ยังไม่เกิดขึ้นตาม

2. การริดรอนและจำกัดเสรีภาพสื่อด้วยการแทรกแซงกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์หรือการถอดถอนรายการทางสถานีโทรทัศน์

การแทรกแซงโดยการกดดันต่อหนังสือพิมพ์ของนักการเมืองเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ยาก เพราะมักเกิดในทางลับจึงได้ยกตัวอย่างการเรียกร้องให้รัฐยุติการแทรกแซงสื่อ ในกรณีการแทรกแซงการทำงานของหนังสือพิมพ์และสื่ออื่นๆของ พ.ต. ท.ทักษิณ ชินวัตรจากถ้อยแถลงของสมาพันธ์หนังสือพิมพ์ระหว่างประเทศ (International Federation of Journalists: IFJ) ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ที่ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2547 ถึงเหตุการณ์ที่มีผลกระทบต่อสื่อมวลชนในประเทศไทยต่อกรวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทักษิณ โดยสมาพันธ์หนังสือพิมพ์ระหว่างประเทศได้เขียนจดหมายฉบับหนึ่งมายังนายกรัฐมนตรีของไทยเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลยุติการเข้าแทรกแซงทางการเมืองในสื่อทั้งหลาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

IFJ ในฐานะองค์กรระดับโลกที่เป็นตัวแทนของสมาชิกหนังสือพิมพ์กว่า 500,000 คนทั่วโลกได้แสดงความกังวลอย่างลึกซึ้งต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

1) การปลดนายวิระ ประทีปชัยกุล บรรณาธิการหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ผู้ซึ่ง

ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย (Thai Journalists Association: TJA) เมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2547 และการโยกย้ายครั้งนี้ถูกตีความกันอย่างกว้างขวางว่าเป็นความพยายามที่จะปิดกั้นการรายงานข่าวเชิงวิพากษ์วิจารณ์ต่อตัวดร.ทักษิณ โดยหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์

มีการคาดคะเนถึงสาเหตุการย้ายนายวิระ ในวงการหนังสือพิมพ์คือการที่บรรณาธิการ (sub - editor) คนหนึ่งของหน้าข่าวการเมืองมีการใช้พาดหัวข่าวที่ใช้คำที่ความหมายค่อนข้างจะล่อแหลมว่าเป็นการโจมตีนายกรัฐมนตรี เช่น ในพาดหัวใหญ่ฉบับวันที่ 5 ธันวาคม 2546 ที่พาดหัวข่าวกระแสพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เตือนนายกรัฐมนตรีว่าให้ฟังคำแนะนำดีเตือนจากคนอื่นบ้างที่ว่า “King warn PM on arrogance” ซึ่งคำว่า arrogance สามารถแปลความหมายได้ว่า “เยอหยิ่งจองหอง” (พิรงรอง งามสูตร ธรรมะนันท์ 2547: 39)

2) การที่นางสาวแจ่มจิต วัชรวิกุล ถูกโยกย้ายให้พ้นจากตำแหน่งบรรณาธิการข่าวของไอทีวี ซึ่งชินคอร์ปอเรชั่นบริษัทของครอบครัวนายกรัฐมนตรียื้อหนีอยู่ถึงกว่าร้อยละ 50 การโยกย้ายดังกล่าวถูกรายงานว่าเป็นการตอบโต้ต่อการนำเอาเรื่องซึ่งเป็นการพิพากษ์วิจารณ์วิธีการรับมือกับการแก้ไขปัญหาไข้หวัดของนายกรัฐมนตรีออกอากาศทางสถานีดังกล่าว

3) การที่บรรณาธิการของนิตยสารสยามรัฐรายสัปดาห์สื่ออีกแขนงซึ่งมีนักการเมืองเป็นเจ้าของ ลาออกจากตำแหน่งหลังจากถูกรัฐบาลกดดันอันเป็นผลมาจากการเรียนคินหนังสือซึ่งวิพากษ์วิจารณ์การรับมือวิกฤตโรคไข้

หวัดนกจำนวน 30,000 เล่มกลับคืน

4) การรณรงค์ให้รับพนักงาน 21 คนของไอทีวีที่ถูกปลดออกจากรายงานอย่างผิดกฎหมาย เพราะก่อตั้งสหภาพขึ้นเมื่อต้นปี พ.ศ. 2544 กลับเข้าทำงานซึ่งจนวนขณะนี้พนักงานเหล่านั้นจำนวน 3 รายได้รับคำตัดสินชี้ขาดให้กลับเข้าทำงานได้ และบริษัทยังคงปฏิเสธที่จะว่าจ้างพนักงานเหล่านั้น

IFJ ได้สรุปว่าเสรีภาพของสื่อมวลชนไทยกำลังถูกบีบคั้นในอุ้งมือของนักการเมืองระดับสูงซึ่ง IFJ เรียกร้องให้รัฐบาลไทยยุติการแทรกแซงสื่อทั้งอย่างเปิดเผยผ่านการเซ็นเซ็นเซอร์ของโดยตรงและอย่างปกปิดโดยผ่านการกดดันและใช้เจ้าของสื่อเป็นเครื่องมือ

การประกาศของ IFJ ในด้านหนึ่งอาจถูกรัฐบาลมองว่าเป็นผู้ที่ไม่หวังดีกับประเทศไทยหรือรัฐบาล แต่ในอีกด้านหนึ่ง แฉลงการณ์ของ IFJ ก็อาจเป็นการสะท้อนข้อมูลสำคัญหลายประการให้สังคมไทยได้รับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากการกดดันสื่อด้วย (นวนน้อย ตรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ 2547: 75-76)

ตัวอย่างที่บรรณาธิการหนังสือพิมพ์หลายฉบับถูกปลดหรือโยกย้ายในลักษณะที่ค่อนข้างคลุมเครือและอยู่ในความคลางแคลงใจของนักวิชาชีพยังมีอีก เช่น

กรณีนายประสงค์ เลิศรัตนวิสุทธิ์ อดีตบรรณาธิการบริหารของหนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจซึ่งมีชื่อเสียงจากการทำข่าวที่ค้นพบเงื่อนปมเรื่อง “การชุกหุน” ของ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร ก่อนดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมไปถึงการโอนหุ้นในบริษัทชิน คอร์ปอเรชั่น ให้ญาติและคนงานในบ้านโดยนายประสงค์ถูกย้ายจากตำแหน่ง

บรรณาธิการบริหารหนังสือพิมพ์ประชาชาติ
ธุรกิจไปเป็นบรรณาธิการบริหารของหนังสือพิมพ์
มติชนซึ่งอยู่ในเครือเดียวกัน

อีกหนึ่งกรณีคือ นายเทพชัย หย่อง
ผู้เขียนวิทยานิพนธ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาล
พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร หลายข้อเขียนด้วยกันได้ถูก
ปลดจากการเป็นบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์
คม ชัดลึกลับ หลังจากได้นำเสนอบทความใน
หนังสือพิมพ์ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการที่สื่อ
วิทยุและโทรทัศน์ไม่มีการนำเสนอข่าวเกี่ยวกับ
กรณีที่น่าayanทองแท้ ชินวัตร ถูกกล่าวหา
ว่านำโน้ตเข้าไปในห้องสอบที่มหาวิทยาลัย
รามคำแหง

สำหรับกรณีการถอดถอนรายการที่ยัง
มีสาเหตุคลุมเครือด้วยเช่นกันคือ รายการเมือง
ไทยรายสัปดาห์ที่มี นายสนธิ ลิ้มทองกุล เป็น
ผู้ดำเนินรายการ ถูกคณะกรรมการบริหารของ
บริษัทองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย
จำกัด (มหาชน) ระเบียบสัญญาเช่าเวลารายการเมือง
ไทยรายสัปดาห์ซึ่งออกอากาศทางโมเดิร์น
ไนน์ทีวี ทุกคืนวันศุกร์ เวลา 22.00 – 23.00
ถูกระงับการออกอากาศตั้งแต่วันที่ 16 ก.ย. 2548
เป็นต้นไป โดยอ้างเหตุผลสำคัญว่ามีการก้าว
ล่วงพระราชอำนาจ

3. การแทรกแซงด้วยการซื้อกิจการ

นอกจากกรณีการถือหุ้นใหญ่ สถานี
โทรทัศน์ไอทีวีของบริษัทชิน คอร์ปอเรชั่น แล้ว
เหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้น ไม่นานมานี้ที่มีลักษณะ
การเข้าครอบครองสื่อของกลุ่มนายทุนก็คือ
เมื่อ 12 ก.ย. 2548 บริษัท จีเอ็มเอ็มมิเดีย ทุ่มเงิน
2.6 พันล้านบาทลงทุนซื้อหุ้นใหญ่จากกองทุน
ต่างประเทศสื่อสิ่งพิมพ์หุ้นหนังสือพิมพ์มติชน

จำนวน 32.23 เปอร์เซ็นต์ (66, 077, 100 หุ้น)
และหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์ 23.60 เปอร์เซ็นต์
(118, 000, 000 หุ้น) ซึ่ง ชวรงค์ ลิ้มปัทมปาณี
เลขาธิการสภาการหนังสือพิมพ์เห็นว่าเป็นความ
พยายามในการเข้ามาแทรกแซงความเป็นอิสระ
ของสื่อมวลชนในอีกรูปแบบหนึ่ง ทำให้สภา
การหนังสือพิมพ์ฯ ในฐานะองค์กรวิชาชีพที่มี
หนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็น
สมาชิก ต้องออกมาทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการ
ผนึกกำลังผู้ประกอบการวิชาชีพหนังสือพิมพ์ทั้งหลาย
เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2548 เพื่อแสดงให้เห็นว่า
สื่อหนังสือพิมพ์นั้น พร้อมทั้งจะรวมพลังกันต่อสู้
กับอำนาจทุกรูปแบบ

บทส่งท้าย

ความพยายามคุกคามสื่อของรัฐบาล
ยุค พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี
ที่ได้กระทำทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการยกป้าย
ถูกผิดในกรณีที่รัฐบาลกำหนดในการตั้งคำถาม
สัมภาษณ์บุคคลในรัฐบาล การแทรกแซง การ
กีดกันคุกคาม การใช้เงิน การยึดพื้นที่สถานีวิทยุ
โทรทัศน์เพื่อใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและ
พวกพ้องทำให้สื่อไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้
เต็มที่ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญต่อการปิดกั้นเสรี
ภาพของสื่อมวลชนก็คือ รัฐบาลและนายทุน
เพราะนอกจากรัฐ (ที่มาจากชนชั้นนายทุน) จะใช้
กฎหมายเพื่อควบคุมสื่อแล้ว ยังเข้ามาแทรกแซง
ในยุคที่สื่อมวลชนกลายเป็นทุนนิยมข่าวยังเป็น
สินค้าที่ต้องแข่งขันกันขาย และโฆษณาก็เป็น
รายได้หลักที่สำคัญของหนังสือพิมพ์และสื่อ
อื่นๆ เมื่อค่าโฆษณามีอิทธิพลต่อธุรกิจสื่อมาก
ผู้มีอำนาจทุนจึงมีอิทธิพลต่อสื่อมากขึ้น โดย

วิธีการตัดลดงบประมาณสินค้าหรือแม้แต่การเข้าเป็นเจ้าของสื่อโดยตรงผ่านระบบบริหารขององค์กรที่มีลักษณะเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งของสื่อ การเข้ามาแทรกแซงสื่อของรัฐและนายทุนกลายเป็นภัยเงียบที่น่าอันตรายต่อสังคมเพราะเป็นเรื่องที่ประชาชนโดยเฉพาะผู้ที่ได้รับการศึกษาน้อย ซึ่งเป็นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาจไม่รู้ไม่เห็น และไม่สามารถลุกขึ้นมาต่อต้านได้ เช่นการแทรกแซงครอบงำอย่างในอดีต

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีสิ่งที่ปิดกั้นเสรีภาพของสื่อมวลชนคือ เจ้าของสื่อทั้งที่เป็นรัฐและนายทุนในรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2540 ได้ให้เสรีภาพแก่นักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ ไว้ในมาตรา 41 แต่ในทางปฏิบัติแล้วเสรีภาพของสื่อมวลชนจากเจ้าของสื่อมวลชนตามรัฐธรรมนูญมาตรานี้ยังไม่เป็นจริง เจ้าของสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือเอกชนยังมีอิทธิพลเหนือกองบรรณาธิการและนักข่าวอยู่มาก การเปลี่ยนบรรณาธิการเมื่อไม่ปฏิบัติตามแนวทางของเจ้าของทั้งในกรณีการโยกย้ายตำแหน่งในองค์กรหนังสือพิมพ์หรือการปลดพนักงานของสถานีโทรทัศน์ ตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นชัดเจนว่าเสรีภาพตามมาตรา 41 นี้ยังไม่เป็นจริงตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปีพุทธศักราช 2540

แม้สื่อมวลชนจะถูกแทรกแซงและครอบงำจากหลายฝ่ายในรูปแบบที่ซับซ้อนและแนบเนียนมากขึ้น ในขณะที่ผลบังคับใช้ทางกฎหมายต่างๆ ยังไม่เด่นชัดและไม่คืบหน้าเท่าที่ควร แต่สื่อบางกลุ่มได้ใช้ความพยายาม

ที่จะให้โอกาสในการนำเสนอข่าวสารที่ถูกต้องเที่ยงธรรมและเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างแท้จริง โดยการให้พื้นที่ให้เวลาแก่ทุกฝ่าย แม้ว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะทำให้การทำงานของสื่อเป็นไปด้วยความยากลำบาก ซึ่งเป็นปัญหาที่ทำลายของสื่อในยุครัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร แต่สื่อก็ไม่ได้ละความพยายามที่จะทำหน้าที่โดยยึดหลักแห่งจรรยาวิชาชีพและได้มีการรวมตัวกันเป็นองค์กรวิชาชีพเพื่อควบคุมและปกป้องสิทธิเสรีภาพของสื่อและของประชาชนอันเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างคนและประเทศชาติให้เข้มแข็งเพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐและระบอบทุนนิยมที่ไม่เป็นธรรมได้

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในยุคทุนนิยมการสร้างประชาชนผู้รับข่าวสาร ให้มีคุณภาพด้วยการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโดยผ่านสื่อ นับเป็นวิธีการที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในความสำคัญของสิทธิเสรีภาพกับการทำงานของสื่อรู้เท่าทันสื่อและสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลนายทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตามเมื่อสื่อมวลชนได้รับเสรีภาพก็ควรใช้เสรีภาพนั้นอย่างมีขอบเขต ไม่ไปละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและความเป็นส่วนตัว ทำให้ผู้อื่นเสียหายหรือเสียชื่อเสียง เสรีภาพของสื่อมวลชนจึงเป็นเสรีภาพที่ต้องรับผิดชอบต่อสังคมและไม่ขัดต่อจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อมวลชน

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะนิเทศศาสตร์ .(2545). *สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อมวลชน, วัฒนธรรม และสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 3) ปรับปรุงใหม่: กรุงเทพฯ โครงการสื่อสันติภาพ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถาวร บุญวัฒน์.(2549). *หลักการหนังสือพิมพ์ คู่มือฉบับประสบการณ์*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นวนน้อย ศรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ.(2547). *เสรีภาพสื่อไทย ในยุคเศรษฐกิจการเมืองผูกขาด*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิรงรอง รามสูต ธรรมนันท์.(2547). *การกำกับดูแลเนื้อหาหนังสือพิมพ์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- มาลี บุญศิริพันธ์.(2548). *เสรีภาพ หนังสือพิมพ์ไทย*. กรุงเทพฯ : คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. [ออนไลน์] เข้าถึงได้จาก <http://th.wikipedia.org> (วันที่ค้นข้อมูล 15 สิงหาคม 2548).
- อภิชาติ ศักดิ์เสริมรัฐ (2548, 31 มีนาคม) *ตรวจสอบนโยบายรัฐบาล ละเลยสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน*. มติชนรายวัน หน้า 27
- อุณาโลม จันทร์รุ่งมณีกุล. (2545). *เอกสารประกอบการสอนวิชาหนังสือพิมพ์เบื้องต้น*. ชลบุรี : ภาควิชานิเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.